

salutari et tam necessario remaneant. Scripsit S. Lig. (*Lettera ad un novello Vescovo n. 7*): « Tot parvuli « petunt panem et non est qui frangat eis. Vae Praelatis, « vae Praelatis! ».

III. Si autem dictis praedicatoribus, qui conciones iam sic compositas habent, respondere deberem, nihil melius facere possem, quam uti responsione Cardinalis Pignatelli, qui dixit: « *Dunque la ricetta è fatta?... Poveri « infermi!* » (1).

1010. *Relate ad modum tractandi argumenta apologetica aut polemica, estne aliquid notandum in particulari?* Notanda sunt sequentia.

I. Cavendum est ne causae bonae praeiudicium inferatur, quod (ut supra innui) accidere potest speciatim propter obiectiones, quum valde facile accidat quod responsiones vel non sint convincentes vel ad populi captum exprimi nequeant; unde perinde foret ac si venenum longe lateque spargatur et antidotum non detur. Et notandum non deesse concionatores adeo criterio inopes, ut faciant quoque obiectiones in populo non diffusas (et forte multas), aut illas quae diffusae sunt, ita vivide exponant, ut in auditoribus talem ac tantam impressionem nunquam fecerint. Obiectiones ergo solum ita fieri poterunt ut responsio sit adeo limpida et triumphans ut auditores omnes (etiam rudes) plene persuasi remanere debeant. Quid autem dicam de illis, qui ad thesim probandam vel ad obiecta solvenda, more advocatorum causarum desperatarum se gerunt, et argumenta nedum debilia, sed etiam omnino sophistica, in medium adducunt?

II. Ad Fidem tuendam, sine ullo periculo et cum magna utilitate, imprimis christifideles poterunt et debent instrui circa necessitatem Fidei ipsius et obligationem non consentiendi dubiis contra illam. Insuper fieri poterunt conciones in laudem religionis, ostendendo illius divinam

(1) *Latine.* « Ergo ratio medicinae conficiendae scripta est?... Miseri infirmi! ».

institutionem, mirabilem propagationem et conservationem, miracula, martyres, triumphos, utilitatem etc. Maxime vero praemuniendi erunt fideles contra impias sectas, libros, diaria etc.

III. In his sermonibus evitandus est modus cathedra-
ticus; oportet enim 1° ut omnia ad captum populi (ut dixi) atque adeo magna claritate evolvantur; 2° ut nedum mentes illuminentur, sed etiam corda moveantur.

ARTICULUS IV.

De necessitate ut verbi Dei praecones vitae exemplaritate praefulgeant, et vero Dei amore sint incensi.

1011. Enimvero quinam fructus expectari potest a concionatoribus, qui (ut ait S. Gregorius) per exempla destruant quae per linguam praedicant? Nonne potius scandalo erunt? Heu quam facile (ut notavit S. Hieronymus ad Nepotianum) christifideles intra se dicunt: Cur ergo haec quae dicunt, ipsi non faciunt? Imo ulterius procedunt, et aiunt: — Si reapse adesset infernus, nunquid ita se gererent? Sic ergo dicunt ex arte sua, atque ad capiendum stipendium; sed ne ipsi quidem sunt persuasi —. At vero tunc conciones ad quid deserviunt, nisi ut populi fidem amittant? Hoc autem quid perniciosius, quid horribilius? Et notandum quod, ut malus effectus sequatur, saepe quid minimum sufficit. Scripsit Clemens XI (*Epist. Encycl. ad Episcopos*): « Ni-
« mis saepe accidit (speciatim in pagis et parvis locis),
« quod aliqua licentia, aliquod malum exemplum, minimus
« naevus praedicatoris, nedum destruat totum fructum, quem
« suis concionibus obtinere potuerit, sed positive magni
« mali sit occasio ». Hinc Concilium Tridentinum (V. II) districte praecipit Episcopis, ut facultatem concionandi iis dumtaxat concedant, qui *vita et moribus probati sint*.

Sed, ut conciones salutari polleant efficacia, non sufficit quod concionatores scandalum non praebeant. Exigitur insuper ut vero Dei spiritu ducantur.

Dos ista aliis omnibus longe praestantior est; et, si ego parochus essem et parochianis meis concionatorem procurare deberem, oratorem insignem praedicatori infimae notae postponerem, si hic et non ille sanctitate, charitate, veroque zelo praeditus foret.

Sacerdos vero Dei spiritu ductus, ex solo desiderio gloriae Dei et salutis animarum concionabitur. Ad instar Sanctorum, qui loquebantur cum Deo antequam loquerentur cum hominibus, atque ad pedes Crucifixi quid dicere deberent addiscebant, pro concionis fructu Deum enixe orabit, atque (ope meditationis) divini amoris igne toto corde aestuabit. Sic inflammatus non tam lingua ad aures quam corde ad corda loquetur; eiusque verba suavissime et efficacissime se insinuabunt. Christifideles hominem Dei in eo conspicient, maximamque illius existimationem, et venerationem habebunt. Ad illum audiendum ardentissime se conferent, et, gratia divina copiose concurrente, eius dictis obtemperabunt; atque ad confessionem (prout ipse enixe adhortabitur) cum vero poenitentiae sensu accedent. Ille labori non parcet: in confessionali assiduus erit; atque ita conversiones, subinde etiam valde momentosas, obtinebit. Sic autem fructus nonne magnus, nonne uberrimus erit? Exemplum habemus in parocho *d'Ars*, in cuius comparatione quid de fructu mille aliorum, etsi longe doctiorum? Hinc S. Alphonsus dicebat: « Valet plus unica « concio praedicatoris huiusmodi quam centum aliorum ». Et S. Philippus Neri aiebat; « Date mihi decem sacer- « dotes veri spiritus, et totum mundum conversum vo- « bis dabo ».

E contra quid expectandum a concionatore, qui non Dei et salutis animarum, sed solum pecuniae et laudis zelum habeat; qui non iam laborem et confessionale, sed conversationes et solatia quaerat; qui uno verbo non corde

charitate fervido, sed indifferenti et glaciato ad populum se praesentet? Calleat ille perpulchre rethoricae et eloquentiae regulas omnes; calleat exquisitissime linguae gratias et lepores omnes; sed de illo dicendum erit cum Apostolo (*1 Cor. 13*): « Si linguis hominum loquar et Angelorum... « charitatem autem non habuero, factus sum veluti aes « sonans et cymbalum tinniens ».

Documentum istud summi momenti confirmatur a SS.mo D. N. Leone XIII, qui (*Serm. cit.*) dixit: « Ex « omnibus sacrorum oratorum laudibus haec est longe « maxima, componere vitam apostolico muneri admodum « congruentem, charitate pollere, ad alienas se utilitates « totos porrigere, recte factis in exemplum excellere. Habet « enim suas virtus illecebras, quibus mire trahuntur ho- « mines, ipsoque rerum usu edocemur, populum christianum « ad eos potissimum audiendos, qui vitae sanctitate prae- « fulgeant, naturali quadam propensione moveri ac rapi ».

Appendix.

De ordinariis praedicationum cursibus.

1012. I. Sunt praecipue quae vulgo dicuntur quadragesimalia, adventus, novendialia, menses maii. Item S. Missiones. Item exercitia spiritualia sive ad populum, sive pro solis viris, sive pro pueris admittendis ad primam communionem. Item exercitia spiritualia pro collegialibus et generatim pro iuvenibus et puellis. Item pro seminaristis et clericis. Item pro sacerdotibus. Denique pro monialibus.

II. Praedicationes istae quantum in omnibus dioecibus sint necessariae simulque (si bene peragantur) fructuosae, unusquisque videt; et proinde oportet ut sacerdotes, maiori numero possibili, ad illas se disponant; Episcopi enim saepenumero in tricis versantur ut praedicationibus istis (maxime quoad missiones ad populum, et exercitia pro monialibus) congrue provideant.

III. In his utique observandae sunt regulae generales supra expositae, sed habendae sunt etiam advertentiae speciales, quae desumi poterunt ex libris, maxime vero ex particulari earundem praedicationum scopo. Et notandum quod ordinarie adesse debet scopus ut christifideles, saltem in fine praedicationum ipsarum; cum firmo proposito emendandi vitam ad confessionem accedant.

His praemissis, de singulis aliquid breviter.

IV. **Praedicatio quadragesimalis** scopum habet disponendi christifideles ad festa paschalia digne celebranda, atque adeo illos ad veram poenitentiam inducendi. Hinc praedicator quadragesimalis, captis informationibus de maioribus populi necessitatibus spiritualibus, seligere debet argumenta ad scopum intentum magis apta: et practice valde expediret, si proxime ante quindenam paschalem exercitia spiritualia populo traderet, et saltem tunc ille ipse pro confessionibus audiendis se praestaret. Nihil dico de ultima concione (utique ferventissima) pro perseverantia.

V. **Praedicatio Adventus** scopum habet disponendi fideles ad festa natalitia, necnon ad gratitudinem erga Deum pro beneficiis intra annum receptis cum proposito in posterum illi melius inserviendi.

VI. In **novendialibus** procurandum est ut christifideles nedum sic erga Sanctos devotionem adaugeant, sed etiam ut illorum virtutes imitentur, et communione (si fieri possit, generali) eorundem festum condecorent.

VII. Curandum est ut in **mense maii** eadem praestentur erga Beatissimam Virginem, eique in fine cum affectuosissimo perseverantiae proposito cor offeratur.

VIII. Sacrae **missiones** et exercitia spiritualia ad populum pro scopo principali habent conversionem peccatorum; unde missionarii, adhibitis consuetis industriis ut iam inde ab initio missionis ad Ecclesiam concurrant, omni nisu curare debent ut concionibus valde efficacibus atque ita colligatis ut veluti unicum sermonem efforment, precibus publicis atque privatis, zelo piarum personarum etc., con-

versio ipsa reapse obtineatur. Pro bono autem exitu sacrarum missionum multa alia adverti debent, quae exposui in opere *L' Uomo Apostolico provveduto*, atque in opusculo *Discorso sulle Sacre Missioni*.

IX. Quoad **exercitia spiritualia pro solis viris**, vide supra dicta (n. 712. III).

X. **Exercitia spiritualia quoad pueros admittendos ad primam communionem** pro scopo habent non solum ut pueri ad communionem ipsam bene disponantur, sed etiam ut firmissimam concipiant voluntatem bene ducendi totam vitam ut salutem aeternam consequi valeant. In hunc finem valde deservit ut praemuniantur contra pericula et tentationes, renoveant vota Baptismi, eorumque genitoribus enixe commendentur. Vide dicta (n. 168. 169).

XI. Circa **exercitia spiritualia pro collegialibus, et generatim pro iuvenibus et puellis**, notandum quod inter scopos speciales recenseri debet ut, data eisdem notitia consiliorum evangelicorum, de electione status et de necessitate in illa non errandi, sermo habeatur.

XII. Pariter **exercitiorum spiritualium pro seminaristis et clericis** scopus specialis est ut dignitatem sacerdotii ad quod aspirant bene cognoscant, simulque considerent virtutes necessarias ut ad illud se disponant.

XIII. **Exercitia spiritualia pro sacerdotibus** scopum habent ut ipsi 1° magis attendant propriae sanctificationi; 2° reddantur magis utiles Ecclesiae; 3° specialissimis nostri temporis necessitatibus satisfacere contentur. Iuxta hunc triplicem scopum meditationes, instructiones, et exhortationes perfici debebunt.

XIV. **Exercitia spiritualia pro monialibus** scopum habent ut in monasterio 1° sancta lex Dei observetur; 2° exerceantur virtutes; 3° adsit pax.

Ad haec tria obtinenda, maxime deservient sequentia.

Praedicator iam inde ab initio efficiat ut moniales vividam concipiant voluntatem peragendi exercitia non iam ex sterili consuetudine, sed cum magno fructu.

Dicat quod in monialibus quoque adesse potest periculum peccati mortalis et damnationis aeternae, et proinde faciat etiam conciones, quae hunc miserrimum casum respiciunt.

Loquatur insuper de quibusdam magnis inordinationibus, quae ex inadvertentia, imprudentia vel laxis dictaminibus, contra legem Dei seu contra iustitiam, vel contra charitatem, vel contra pacem aut bonum communitatis, interdum committuntur; prout contingere posset v. g. si non recte procederetur 1° Circa probandas, sive admittendo illas ad professionem dum reiici deberent, sive easdem immerito reiiciendo et sic gravissimis damnis iniuriose prorsus exponendo. 2° Circa electionem superiorissae, aut magistrae sive novitiarum sive educandarum. 3° Circa alia negotia capitularia magni momenti. 4° Circa delationes superioribus sive exaggeratas aut temerarias aut leves non faciendas, sive graves simulque veras aut fundatas necessario peragendas. 5° Circa amicitias particulares. 6° Circa gravissimum defectum charitatis nunquam vel fere nunquam infirmas chronicas visitandi.

Veniat deinde ad casum ordinarium peccatorum venialium, atque efficiat ut moniales percipiant necessitatem ab illis se emendandi; sed ita ut unaquaeque determinet media, inter quae notanda erunt speciatim 1° mortificatio passionum, et maxime praedominantis. 2° Amor Dei ostendendus factis et sacrificiis. 3° Praxis quotidie offerendi Deo mortificationes pro illius amore peractas et victorias ad non labendum in consuetis defectibus illa die obtentas. 4° Ex lapsibus animo non deiici, sed compensandi cum bono malum virtutemque adaugendi occasionem sumere.

Agendum erit in particulari de virtutibus, quae ad uniuscuiusque profectum simulque ad pacem et bonum communitatis adeo exiguntur; nempe de amore Dei, de charitate erga proximum, de patientia, de mansuetudine, de humilitate, de castitate, de obedientia, de paupertate etc.

Pariter in particulari agendum erit de mediis sancti-

ficationis, quae a regulis et constitutionibus uniuscuiusque religionis propriis exiguntur, cuiusmodi sunt confessiones, communiones, orationes, meditationes, lectiones spirituales, examina conscientiae etc.; et circa singula maxime advertendum ut non defectuose et quasi materialiter ex consuetudine, sed bene et ex vero spiritu praestentur; secus enim tot media, quae ad emendationem et sanctificationem faciliorem reddendam essent efficacissima, inutilia redderentur, imo ad innumeras alias culpas accumulandas deservirent.

Maxime autem oportet ut praedicator verba faciat de silentio et recollectione religiosa. Regula enim servandi silentium et evitandi dissipationes (locutorii et notitiarum mundanarum) est summi momenti; ex silentio enim et religiosa recollectione maxime pendet non solum spiritus orationis et unionis cum Deo atque exemptio a tentationibus plurimis; sed etiam pax monasterii, quae saepe saepius a defectibus linguae turbatur.

Denique praedicator considerare debet circumstantias, quae ordinis vel monasterii, ubi exercitia tradit, particulares sint. Aliud enim est si ordo sit vitae contemplativae, et aliud si sit vitae activae et proinde moniales v. g. educationi, vel operibus charitatis attendere debeant.

CAPUT VIII.

De superioribus collegiorum et seminariorum.

ARTICULUS I.

Declaratur quinam sint hi superiores, et exponuntur normae generales ut officiis suis satisfaciant.

1013 I. Superiores (praeter Episcopum et deputatos quoad seminaria) solent esse 1° Rector. 2° Vice-rector. 3° Praefectus studiorum. 4° Magistri. 5° Director spiritualis. 6° Praefecti et Vice-praefecti classium (it. *delle camere*). 7° Oeconomus.